

Welcome to Norway!

Da «flyktningkrise» kom til Norge

Welcome to Norway!

When the «Refugee Crisis» Came to Norway

Susanne Bygnes

Postdoktor

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Susanne.bygnes@uib.no

SAMMENDRAG:

Denne artikkelen er basert på intervjuer og observasjonsdata samlet inn mens «flyktning-krisen» var i ferd med å gjøre seg gjeldende i norske lokalmiljø. Den tar utgangspunkt i noen av kontaktflatene som oppsto mellom nykommere og fastboende i lokalmiljø som fikk midlertidige mottak i 2015. Analyser av intervjuer med nyankomne og fastboende om livet i og rundt ulike akuttmottak løfter frem betydningen av kontakt, rammebetingelser og ulike holdninger til frivillig arbeid. Artikkelen viser hvordan muligheten til å skape fysiske og sosiale «rom» av normal, menneskelig eksistens og etablere relasjoner på like fot innenfor rammene til mottaksapparatet forstås som betydningsfulle for relasjoner mellom lokalmiljø og nykommere. Både nykommerne som venter og folk i nærmiljøet som ønsker å involvere seg, beskriver frustrasjon og mindre muligheter for samhandling på like fot, når byråkratiske regler om likebehandling fører til en opplevelse av at alle blir behandlet like dårlig. Konklusjonen peker på hvordan små fortellinger om hverdagsproblemer og opplevelser kan gi viktig informasjon om opplevelsen av å forholde seg til det norske mottakssystemet fra ulike perspektiv.

Nøkkelord:

asyl, flyktning, frivillig, nabolag, lokalsamfunn

ABSTRACT:

Based on interviews and observations in Norwegian local communities where temporary asylum reception facilities were established in 2015, this article analyses some of the interfaces that occurred between newcomers and local community members in the wake of the so-called «refugee crisis». The analysis suggest that a) material conditions and b) involvement of local community members played key roles in whether reciprocal interpersonal contact between majority and minority members of the community was developed or not. The conclusion suggests that small stories about everyday phenomena can be a powerful source of information about asylum seekers' and local community members' experiences with the Norwegian reception system.

Keywords:

asylum, refugee, local community, volunteer

I 2015 hadde Europa og Norge en stor økning i antall asylankomster. For de fleste nordmenn ble hendelsene først virkeliggjort gjennom medias intense dekning av det som etter hvert ble døpt flyktningkrise. Gjennom sterke mediebilder kunne folk i Norge følge mennesker som risikerte alt for å skape seg et nytt liv i Europa; fra overfarten i overfylte båter i Middelhavet til ferden langs europeiske motorveier på vandring nordover. Nykommerne ble møtt med en svært blanda respons prega av både strammere immigrasjonskontroll for å holde dem unna og en vidtrekkende innsats for å ønske dem velkommen. I norske lokalsamfunn viste den ambivalente holdningen seg blant annet gjennom mobilisering mot opprettelsen av nye asylmottak og gjennom nye initiativ for å hjelpe nykommerne som skulle komme. Også de som var skeptiske, redde eller sterke motstandere av den økte tilstrømningen mobiliserte. Både demokratiske kanaler som myndighetskritikk i lokalpresse og ikke-demokratiske virkemidler som ildspåsettelse ble tatt i bruk for å vise motstand.

Basert på intervjuer og observasjonsdata samlet inn mens «flyktningkrise» var i ferd med å gjøre seg gjeldende i norske lokalmiljø, undersøker jeg i denne artikkelen betydningen av materielle rammebetingelser, sosiale relasjoner og ulike typer frivillighet. Analysen skal besvare følgende spørsmål

a) hva gjorde at nykommerne følte seg møtt eller fremmedgjort når de kom til norske lokalmiljø

og

b) hvordan opplevde lokalbefolkningen som ønsket å bidra som frivillige mulighetsrommet for deltakelse når flyktningkrise kom til deres lokalmiljø?

Å studere globale utfordringer med et slik nærmiljøperspektiv er særlig relevant fordi det nettopp er i skjæringspunktene mellom opplevelsene til de nyankomne og de fastboende at muligheter for sameksistens kan skapes, men også her de potensielt kan gå tapt (Drangslund og Fuglseth 2009; Hinger, Philipp og Pott 2016).

Forskning på årsakssammenhenger mellom holdninger og økt mangfold er nokså sprikende i sine konklusjoner; noen viser en tydelig økning i restriktive holdninger også på lokalt nivå (Enos 2015; 2016), mens andre viser at negative evalueringer ikke øker i regionene eller nabolagene hvor innvanderne faktisk bosetter seg (Biggs og Knaus 2012; Hooghe og de Vroome 2015; Weber 2015). De sistnevnte funnene fra komparasjoner på regionsnivå sammenfaller med psykologiske studier på individnivå som viser at *kontakt* mellom ulike grupper fører til mindre fordommer og mindre frykt for medlemmene av den andre gruppa (for gode oversikter, se Pettigrew 1998; Pettigrew, Tropp, Wagner og Christ 2011; Pettigrew og Tropp 2008). Vennskapsrelasjoner mellom folk fra ulike grupper er det som har vist seg å ha den største positive effekten på gruppenivå, men også andre typer kontakt kan være betydningsfull for at relasjoner mellom minoritet og majoritet utvikler seg i retning av mindre fordommer og mer positive vurderinger (Harmon-Jones og Allen 2001; Paolini, Hewstone, Cairns og Voci 2004; Wright, Aaron, McLeughlin-Volpe og Ropp 1997; Zajonc 1968). Mobilisering knyttet til frivillighet og til å ønske nykommere velkommen er derfor et spesielt egnet utgangspunkt for å studere relasjonene som oppstår mellom nykommere og fastboende når nye asylmottak etableres.

I Norge var det allerede lenge før den siste økningen i asylankomster etablert mange frivillige tiltak, knyttet til å avhjelpe beboere i asylmottak, i regi av både landsdekkende og lokale frivillige organisasjoner (Lorentzen 1989; Sætrang 2016). Et av de spesielle trekkene ved «kriseåret» 2015 var imidlertid at det også ble etablert en svært omfattende ad-hoc preget frivillighet. Disse inkluderte både mindre initiativ rundt omkring i norske lokalsamfunn og det etter hvert landsdekkende nettverket *Refugees Welcome* (Fladmoe, Sætrang og Eimhjellen 2016; Sætrang 2016). Denne typen mer ad-hoc baserte frivillighet var av naturlige grunner ikke en like innarbeidet del av asylmottaksdriften som den mer tradisjonelle frivilligheten i regi av etablerte organisasjoner. Tidligere forskning viser at denne typen frivillighet gjerne baserer seg på en noe mer *refleksiv* form for motivasjon, der personlig engasjement og personlige møter er mer sentrale størrelser enn forutsigbarhet og planmessighet (Sætrang 2016). Avhengig av *måten* ting blir organisert på, kan mottaksapparatet fungere som både tilretteleggende og begrensende faktorer for slike møter mellom nykommere og engasjerte medlemmer av lokalmiljøet (Drangslund og Fuglseth 2009). Også fysiske rammebetingelser som boforhold og tilgang til møteplasser har vist seg å være helt sentrale for både beboere og lokalsamfunnets opplevelser av livet i og rundt mottaket (Hauge mfl 2017; Drangslund og Fuglseth 2009). Mottaksapparatet nykommerne blir plassert i, og som naboer og frivillige må forholde seg til om de ønsker å involvere seg, er modellert etter byråkratiske prinsipper om likebehandling og profesjonell organisering. Dette gjelder i særlig grad de gjennomregulerte kontekstene som nordiske mottaksforhold er eksempler på (Korac 2003; Berg 1990; Solheim 1990), men heller ikke i den norske konteksten fremstår mottaksapparatet alltid med det samme byråkratiske ansiktet (Berg mfl 2005). Asylsøkerens fremtid er bokstavelig talt lagt i andres hender. I en eksistens preges av ontologisk usikkerhet og tap av kontroll over eget liv, kan muligheten til å ha innflytelse på små hverdagslige aktiviteter og valg oppleves som svært betydningsfull (Brekke 2004). Denne artikkelen viser hvordan variasjoner i praktisk organisering og ulike syn på frivillighet blir trukket fram som betydningsfulle av mange av de fastboende og nykommerne som har bidratt til denne studien når de beskriver sin opplevelse.

BETYDNINGEN AV KONTAKT, FRIVILLIGHETSSTILER OG RAMMEBETINGELSER

Studier som peker på viktigheten av kontakt mellom grupper for å forebygge konflikt og fordommer har særlig vektlagt betydningen av personlige relasjoner og vennskap for holdninger til nykommere (Pettigrew 1998; Pettigrew mfl. 2011). Resultater fra nyere kontaktforskning indikerer imidlertid at selv andres positive kontakt med medlemmer av en annen gruppe kan føre til mindre fordommer (Crisp og Turner 2009; Paolini mfl. 2004; Wright mfl. 1997). Kontakt mellom nykommere og fastboende vil derfor kunne være viktig for folks opplevelser og ha innvirkning på befolkningens holdninger til innvandrere. I den norske konteksten står den *frivillige* i en særstilling når det gjelder muligheten for brobygging mellom «institusjonslivet» i mottaket og det «normale» livet i lokalsamfunnet utenfor.

Frivillighet kan forstås på en rekke ulike måter. Norge har et spesielt godt etablert frivillig organisasjonsliv og er beskrevet av blant andre Brochmann og Rogstad som «en av bærebjelkene i det norske sosialdemokratiet» (2004: 315). En vanlig definisjon av frivillig innsats er bidrag som blir gitt av fri vilje og som kommer individer eller grupper utenfor husholdningen til gode (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016:17). Forskningen på frivillighet og motivasjon viser til en utvikling i måtene folk utøver frivillighet på, der kollektivistiske tilnærminger gradvis har blitt utfordret av mer individualistiske tilnærminger i takt med samfunnsutviklingen (Eckstein 2001). Hustinx og Lammertyn (2003) understreker at ulike motivasjonsstrukturer eksisterer side om side, heller enn å utkonkurrere hverandre, men at to idealtypiske frivillighetsstiler kan skilles ut for å beskrive noen av de ulike måtene folk engasjerer seg i frivillighet på. Den kollektive frivillighetsstilen bygger på en felleskapstanke der både frivillighetens struktur og motivasjon gjerne knyttes til et mer abstrakt kollektiv, typisk for en religiøs eller ideologisk basert altruisme der individuell motivasjon og gjensidighet er mindre betydningsfull. Motivasjonen bak den refleksive frivillighetsstilen på den annen side er, ifølge Hustinx og Lammertyn (2003), mer individualistisk og knyttes i mindre grad til kollektive ideologier og organiseringsformer. Svakere kollektiv orientering betyr imidlertid ikke at refleksiv frivillighet nødvendigvis er mer egennyttig enn den kollektivistiske (Hustinx and Lammertyn 2003:174).

I casene jeg analyserer i denne artikkelen må kontakten som oppstår mellom folk på ulike måter forholde seg til de institusjonelle rammene som legges av det norske systemet for mottak av asylsøkere. Både utlendingsforvaltningen, mottakssystemet generelt og de konkrete akuttmottakene som ble etablert i norske kommuner i 2015 er del av et byråkratisk system. Tidligere forskning har beskrevet norske asylmottak som «overregulerte institusjoner», der beboeres opplevelse av myndighet og makt over egne liv har dårlige vilkår, og deres ressurser og pågangsmot blir til passivitet og avhengighet i løpet av ventetiden (Berg 1990; Solheim 1990; Lauritsen og Berg 1999; Valenta og Berg 2010). Flere av de mest sentrale forskerne på den norske asylmottakskonteksten har imidlertid også kartlagt viktige forskjeller mellom mottak når det gjelder den ideologiske tilnærmingen og policyene som ligger til grunn for utøvelsen av oppgavene de har mandat til å utføre (se for eksempel Berg og Sveaas 2005). Flere norske forskere har også vist betydningen varierende fysiske rammebetingelser som boligstandard har og hvordan disse i stor grad påvirker beboere og forholdet til lokalsamfunnet rundt (Lauritsen og Berg 1999; Drangslund og Fuglseth 2009; Søholt og Holm 2010; Hauge mfl. 2017). Forskningen viser at isolasjon og marginalisering

på grunn av boligstandard kan bli et problem. Små og desentraliserte mottak som emulerer et «normalt liv» heller enn et «institusjonsliv» bidrar allikevel totalt sett med betydelig bedre rammebetingelser for beboerne enn store, sentraliserte institusjoner med høy grad av detaljstyring (Hauge, Støa og Denizou 2017).

LOKALSAMFUNN MED NYE FLYKTNINGMOTTAK

Høsten 2015 og våren 2016 oppretta Utlendingsdirektoratet (UDI) mer enn to hundre mottak av ulike kategori omkring i norske lokalmiljø på grunn av den økte asyltilstrømmningen. Denne studien baserer seg på observasjoner og intervjuer på og rundt noen av disse mottakene. Basert på elementer fra «multi-sited» eller flerstedlig etnografi (Marcus 1995) har vi blant annet vært tilstede på tre møter knytta til opprettelsen og driften av asylmottak som involverer lokalmiljøet og tilbragt tid ved fotballbaner og på nærbutikker for å snakke med eiere og kunder. Sammen med disse observasjonsdataene utgjør datagrunnlaget for analysen intervjuer med 15 personer som har fått et asylmottak i sitt lokalmiljø det siste året, tre personer som deltok i driften av asylmottak i ulike lokalmiljø og 18 syriske borgere som kom til Norge i løpet av 2014 og 2015. Syrerne var mellom 22 og 37 år gamle og var relativt høyt utdannede; 13 av 18 hadde påbegynt eller fullført en universitetsutdanning i Syria. Vi intervjuet kun en kvinne, men noen av de intervjuede var i Norge med familie. Bortsett fra en ung mann som kom sammen med familien sin som overføringsflyktning, hadde alle asylsøkerne erfaring fra flere ulike norske mottak. På intervjutidspunktet hadde syv av de intervjuede fått innvilget asylsøknaden, to av disse hadde funnet seg leilighet på egenhånd, resten ventet fortsatt i mottak. De fleste ble intervjuet én og én, men vi gjorde også tre intervjuer med henholdsvis to og tre deltakere. De 15 informantene fra norske lokalmiljø er mellom 23 og 70 år gamle, tre har minoritetsbakgrunn og syv av 15 er kvinner. Vi gjorde dessuten tre individuelle intervjuer med personer som var involvert i mottaksdriften i casene vi studerer her. De lokale beboerne har varierende utdanningsnivå, to er studenter, de fleste har utdanning på høyskole eller universitetsnivå, mens fem har grunnskole. De 15 lokale informantene bor i varierende avstand fra asylmottaket, noen er nærmeste nabo, mens andre bor noen kilometer i fra. Alle de intervjuede oppfatter at de har et mottak i relativ nærhet til der de bor. Innsamlingen av observasjonsdataene startet før mottakene ble etablert, mens intervjuene av nykommere og lokalbefolkning ble gjort mellom en og fire måneder etter at mottakene var etablert.

Mottaket på *Tirilltoppen* ble etablert som et resultat av UDI sin utlysning etter lokaler som kunne benyttes til akuttinnkvartering på kort varsel over hele landet. Mottaket var relativt lite og ble drevet av folk som ikke hadde noen tidligere erfaring med slik drift. Mottaket i *Nyhavn* ble etablert som en respons på behovet for umiddelbart tilgjengelig bygningsmasse og kommunale myndigheters uttalte mål om å legge mottaket til et område med gode forutsetninger for integrering og positiv respons fra lokalbefolkningen. Driftsoperatøren som ble valgt hadde lang erfaring og er en av de profesjonelle aktørene på området. Nyhavn er et større mottak med enklere standard enn Tirilltoppen. Også dette mottaket er midlertidig, men driftes i en betydelig lengre periode enn det lille mottaket på Tirilltoppen. I løpet av intervjuperioden flyttet noen av beboerne fra Tirilltoppen

til Nyhavn (Ali, Ahmet, Badr og Farouk) fordi sistnevnte mottak avsluttet driften etter et ensifret antall uker på grunn av nedgangen i ankomster i første kvartal av 2016.

Analysestrategien i artikkelen er å *tematisk* følge beskrivelser av kontaktflater mellom nykommere og lokalbefolkning. Kontakt, ønske om kontakt, fravær av kontakt, mulighetsrommet for kontakt og uro for kontakt, var tema som ble løftet fram på ulike måter i svært mange av intervjuene vi gjorde i forbindelse med dette prosjektet. Å følge denne tematiske «tråden» i det innsamlede datamaterialet gir innsikt i noen av aspektene ved det komplekse fenomenet «flyktningkrise i norske lokalsamfunn» (Moran-Ellis, Alexander, Cronin, Dickinson, Fielding, Sleney og Thomas 2006). I analysen av intervjuene med de nyankomne syrerne kommer dette temaet særlig tydelig til syne i intervjuene med omfattende beskrivelser av *overganger* mellom mottak eller sammenlikninger mellom dem. Fire av informantene har nylig opplevd å bli flyttet fra mottaket på Tirilltoppen til mottaket på Nyhavn, deres beskrivelser av denne overgangen er derfor særlig betydningsfulle. Jeg vil videre dra nytte av Phoenix og Sparks' (2009) tese om at «små historier» om dagligdagse og tilsynelatende lite sentrale hendelser, kanskje fortalt i forbifarten i intervjuer eller uformelle samtaler, kan ha vidtrekkende analytisk betydning. Slike små, dagligdagse hendelser fra observasjonene i feltarbeidet bidrar til å kontekstualisere beskrivelsene i intervjuene og til å utforske forholdet mellom det som sies og gjøres. Denne måten å gå frem på brukes blant annet når observasjonsdata fra møter på mottaket blir utgangspunktet for en samtale om frivillighet i et påfølgende intervju med mottaksleder.

Tirilltoppen

Blant annet som en respons på den negative stemningen som gjorde seg så tydelig gjeldende på informasjonsmøtet og den omfattende medieomtalen av lokalbefolkningen som kritiske til både lokale driftsoperatører og nykommere, ble det i løpet av kort tid etablert et vidtrekkende lokalt initiativ for å hjelpe de som snart skulle ankomme akuttmottaket. Mobiliseringen inkluderte både en rekke etablerte frivillige lag og foreninger og enkeltpersoner som ville bidra med små gaver eller tjenester til de nyankomne. Også for driftsoperatøren, som i utgangspunktet så på driften av mottaket som en investeringsmulighet, beskrives møtet med beboerne på mottaket som overraskende sterkt. Han omtaler driften av akuttmottaket i det lille lokalsamfunnet som en periode som har gjort svært dypt inntrykk:

Jeg tror det der kommer til å sitte *brent* fast, så lenge som jeg – jeg kommer ikke til å glemme denne tiden her resten av livet i hvert fall (driftsoperatør 1).

Blant menneskene som etter en lang reise ankom det lille lokalsamfunnet en kald kveld i desember 2015 var de unge syrerne Ahmet og Ali (begge 22). Selv om oppholdet på Tirilltoppen ble kort, utgjorde møtet med beboere og frivillige i det lille lokalsamfunnet en stor forskjell:

Ahmet: Alle smiler når vi sier Tirilltoppen. Det var den beste tiden våre liv i Norge. [...] Når vi bodde på Tirilltoppen hadde vi et godt liv, vi møtte mange mennesker, folk var så hjelpsomme, noen pleide å komme innom huset vårt hver dag. [...] Vi var der bare noen uker, men det føltes

som år, det forandret livene våre og tankemåten vår. Før vi flytta dit hadde vi begynt seriøst å tenke på å dra fra Norge til Tyskland, men når vi møtte de frivillige der så ombestemte vi oss helt og bestemte oss for å bli her.

Ali: De ga oss håp. De ga oss alt.

Ahmet: De lovet oss at når vi får oppholdstillatelsen så skal de ikke glemme oss. [...] Vi har særlig en spesiell venn som hjelper oss med alt. Nå har hun til og med begynt å lete etter et hus til oss.

Ali: Så der dere vil bo på Tirilltoppen i fremtiden?

Ahmet og Ali: ja!

Selv om både mediedekningen og intervjuene gjort her indikerer at mottaket på Tirilltoppen møtte nokså stor motstand i lokalmiljøet, særlig i tiden før asylsøkerne ankom, gir fortellingene om Tirilltoppen inntrykk av en positiv vending i løpet av perioden mottaket driftes. Erfaringene og refleksjonene den lokale driftsoperatøren, medlemmer av lokalmiljøet som meldte seg frivillig og nykommerne beskriver, utgjør til sammen et bilde av en positiv endring for mange ulike involvert aktører. Driftsoperatøren får øynene opp for det menneskelige aspektet ved å drive mottak, de frivillige beskriver at deres innsats blir høyt verdsatt, og møtet med Tirilltoppen gir nykommerne et nytt syn på Norge: «det forandret livene våre og tankemåten vår». Badr (26) og Farouk (27), som på intervjudisputtet hadde blitt flyttet til mottaket i Nyhavn, beskriver hvordan de opplevde utviklingen på Tirilltoppen mens de var der:

Det er et lite lokalsamfunn ikke så langt herfra som heter Tirilltoppen, de var sterke motstandere av å få et mottak der. De signerte et opprop og sendte det til kommunen på grunn av det, men når vi kom og de tok kontakt med oss ble alt snudd på hodet. Da skrev de et brev til kommunen og sa «vi trenger disse folka her på Tirilltoppen».

Hva som skjedde på Tirilltoppen forklares på ulike måter av ulike aktører. Enkelte av de lokale ildsjelene beskriver mobiliseringen av motstanden som først kom til syne i lokalmiljøet som sentral for sitt engasjement for flyktningene:

Jeg syns at i det siste så har jeg merket mer at ... at mange er veldig negative. Det er det jeg føler at liksom har gått opp for meg at – at det fins så mange mennesker som er så negative til ... flyktninger og ikke vil hjelpe og ikke syns at vi skal gjøre noe. Det er *det* som er – *det* har vært et sjokk for meg (lokal frivillig, 26 år).

Andre, slik som Badr og Farouk, den lokale butikkeieren og den lokale driftsoperatøren vektlegger den transformerende kraften i at *forestillinger* om hvem flyktningene var, ble erstattet av *faktiske* møter og erfaringer. Før flyktningene kom beskriver for eksempel den lokale driftsoperatøren en «blandet følelse». «For jeg visste ikke [hva slags] folk det var». Men «når jeg møtte de, så fikk jeg et helt annet syn, ikke sant?». Basert på egen erfaring beskriver han mulig forandring også for mange av dem som i utgangpunktet er negative:

Altså – alle mennesker har følelser. Uansett om det er sånn eller sånn og ... ja. Selvfølgelig – det er *noen* grupper som har noe hatgreier. Som alltid ville ha det eller. Men – det der; det blir vel sikkert på samme måten som du treffer en dame eller noe, du ... du får følelser og du får *connection* på en menneskelig måte. Det ... det tror jeg er – ja, jeg ville tippet åtti–nitti prosent hadde tenkt det samme. *Men*, du må ta det skrittet, og møte de – og det er der det stopper. Fordi – de ... enten tør ikke de eller så vil ikke de ... og når ikke du gjør det, så vil du ha den meningen som du har hele tiden (driftsoperatør 1).

Både kriseinnrammingen, det generelle medietrykket, enkeltbilder og scener fra økningen i asylankomster til Europa og Norge i løpet av året 2015 har gjort inntrykk på folk vi intervjuet til dette prosjektet, men det er ikke først og fremst disse faktorene som trekkes fram som *hovedårsaker* til engasjementet for flyktningene på Tirilltoppen. Menneskemøter på lokalt plan blir imidlertid tillagt stor vekt både av de engasjert medlemmene av lokalbefolkningen og flere av de nyankomne syrerne vi intervjuet.

Nyhavn

Velvilligheten i lokalmiljøet og de profesjonelle rammene rundt mottaket gjorde at Nyhavn lå an til å bli en suksesshistorie. En generell optimisme preger beskrivelsene i både lokalpresse, på møter og intervjuene med flere av dem som bodde i området rundt mottaket i Nyhavn:

Ehm – *fikk* egentlig veldig følelse av at; *de fleste* som var på det møtet der ville egentlig ha – ville egentlig ha de her. Det var – et par, selvfølgelig, stemmer; er det jo alltid, i en forsamling. Som roper ut. Litt sånn upassende ting (Lokal beboer, 38).

Selv om også dette mottaket driftes uten at det oppstår uønskede hendelser av særlig betydning i lokalmiljøet, går flere av nykommerne ut i lokalpressen for å klage på boforholdene. Beskrivelser av opplevelsene av mottaket var også i en del av intervjuene nokså kritiske. Særlig, men ikke bare på grunn av enklere bostandard, beskriver Ahmet og Ali overføringen fra Tirilltoppen til Nyhavn som å «falle fra et fjell»:

Intervjuer: så hva skjedde når dere kom til Nyhavn?

Ahmet: det var virkelig ille

Ali: det var som å falle fra et fjell

Ahmet: Boforholdene var mye trangere og man må dele alt, toalett, rom, mat. Og man kan ikke ha besøk.

Ali: Det er veldig strenge regler her

Intervjuer: hvordan opplever dere det, at folk ikke kan komme innom for å hilse på?

Ahmet: du vet, vennene våre fra Tirilltoppen prøvde mange ganger, men vi hadde ikke noe rom vi kunne ta imot dem i.

Muligheten til kontakt med verden utenfor mottaket, som det settes fingeren på i sitatene over, er et gjennomgående tema i analyser av beboere på asylmottak sin livssituasjon (se

for eksempel, Lauritsen og Berg 1999). Også Samir, som har erfaring fra et annet mindre mottak noen timer fra Nyhavn vektlegger kontakten med folk fra lokalmiljøet rundt mottaket der:

Vi bodde i en bygd omlag to timer herfra. Det var et så bra sted med virkelig bra folk. De hjalp oss så mye, med klær, aktiviteter, kino og fester. Hver uke var det noe nytt, de var så sosiale. Vi følte oss hjemme og trodde at alle nordmenn var sånn, og vi var så glade. Men så kom vi hit [Nyhavn] og fikk se en helt annen side. (Samir, 22)

I tillegg til uvisshet og venting blir sosial og fysisk isolasjon en ekstra belastning for mange beboere på asylmottak og kan blant annet føre til tapt opplevelse av sammenheng, forutsigbarhet og mening (Brekke 2004; Lauritsen og Berg 1999). Beskrivelsene av overgangen fra ett mottak til et annet tydeliggjør forskjeller i både boforhold, relasjonen til mottaksledelsen og ikke minst reguleringen av beboernes forhold til verden utenfor mottaket. Også Badr (26) beskriver overgangen mellom de to mottakene som vanskelig. Etter å ha opplevd det lille mottaket på Tirilltoppen, der gjester og frivillige kunne komme og gå som de ville, hver boenhet sto for sin egen matlaging og ledelsen ble opplevd som svært behjelpelige sammenlikner han forholdene på mottaket i Nyhavn med et *fengsel*:

Leiren [Nyhavn] er verre enn et fengsel. Hvis du prøver å snakke med sjefen der eller sier at internettet går sakte så sier han/hun «ikke snakk for mye, du har rett til tre måltider per dag og en seng. Ikke snakk mer, hvis du ikke er fornøyd, kan du dra».

Slike sammenlikninger mellom asylmottak og fengsel er å finne i en rekke av intervjuene «Det føles som om vi er i et fengsel uten murer» (Bashir, 28 år), og i tidligere analyser av asylmottak beskrives disse som en «total institusjon» preget blant annet av stor grad av rolledeprivasjon og manglende kontroll over egne liv (Valenta 2001; Valenta and Berg 2010). Tidligere forskning på asylmottak i Norge viser dessuten at både boforhold og muligheter for dialog med mottaksledelsen i stor grad varierer fra mottak til mottak, opplevelsen som beskrives som «å falle fra et fjell» fremstår som et dramaturgisk grep for å uttrykke slike forskjeller (Lauritsen og Berg 1999; Berg m.fl 2005; Valenta og Berg 2010; Hauge m.fl 2016).

Noen av nykommerne vi intervjuet uttrykte ikke misnøye med forholdene på mottaket i Nyhavn og hadde forståelse for at mottaksforhold må være enkle. Selv om flere understreket at de var «takknemlige overfor norske myndigheter», synes flere at ordningen med tre faste måltider og regler mot å ta mat inn på mottaket var vanskelig å forholde seg til:

Farid (23): En fyr i kantina [på Nyhavn mottak] gikk for å hente seg en banan til, men han som jobbet der tok tallerkenen hans og sa han ikke fikk ta mer. [...] Den palestinske fyren kom bort til oss og sa: «dere er her for å bli nedverdiget».

Nabil (25): Vi var nye her og ble sjokkert [over det han sa]. Vi trodde ikke på ham, men nå vet vi at han faktisk hadde rett.

Den store betydningen maten fikk, lot i mange tilfeller å handle om muligheten til å skape seg små rom av normal eksistens innenfor unormale rammer; rammer av venting og en

hverdag som detaljstyres av andre (Brekke 2004). Som i tidligere forskning på fysiske rammebetingelser i asylmottak, fremstår det som svært betydningsfullt for våre informanter om beslutninger knytta til når og hva man kan spise eller hvem som har adgang til bygget, preges av byråkrati eller fleksibilitet (Hauge mfl 2016).

Sammenliknet med spørsmål som flukt, menneskerettigheter, svaret på asylsøknaden eller hvorvidt familiemedlemmer er i sikkerhet eller ikke, kan spørsmål knyttet til mat og boforhold synes små. Ofte kan imidlertid beskrivelser av små, dagligdagse hendelser, gjerne fortalt i forbifarten, være en kilde til viktig informasjon (Phoenix and Sparks 2009). Blant de *små* fortellingene som ble fortalt i løpet av intervjuene og observert på og rundt mottaket gjennom feltarbeidet, var den sosiale betydningen av infrastruktur og praktisk tilrettelegging. Et av eksemplene dreier seg om en termokanne.

Noen av naboeene i området rundt mottaket i Nyhavn ville gjerne bidra til at en av kvinnene på mottaket skulle få drikke tekoppen sin når hun selv ville. I forbindelse med et arrangement i nabolaget hadde Fatima pekt på en termokanne; hun ønsket seg så gjerne en termokanne, slik at hun kunne ta litt varmt vann med seg på rommet etter middagen i kantina og drikke te utover kvelden slik hun var vant med hjemmefra. En av ildsjelene i nabolaget, Jorunn (50), forteller om hendelsen. Gjennom en annen asylsøker som snakket litt engelsk, fikk de avtalt å komme til mottaket med en kanne til Fatima dagen etter arrangementet:

Hun sa [til mottakspersonalet] «jeg har bare en avtale her, jeg skal møte henne, hun skal få en TV-kanne av meg». Venninna mi sa: «Jeg følte jeg stod der med en bombe i hendene». For det var liksom mistenkeligjøring. Og det var sånn skuling og utrolig ubehagelig situasjon. Og så [viste det seg at «Fatima»] var registret på feil navn da. Inne på mottaket. Så da var det helt umulig å finne henne. Men så til slutt – etter *lenge* mye om og men – så kom, ble den damen hentet, og kom – *var så* lykkelig for den TV-kannen.

Jorunns historie indikerer hvordan fysiske rammebetingelser og sikkerhetstiltak kan utgjøre sosiale barrierer til hindrer for nabokontakt og involvering. Også under våre observasjoner på og rundt mottaket noterte vi flere ganger hvordan fysiske barrierer mellom mottaket og miljøet rundt fikk sosiale utslag. For eksempel var ringeklokka på mottaket plassert så høyt at barna fra fotballbanen ikke klarte ta kontakt med barna inne på mottaket, til stor frustrasjon fordi noen av ungene der inne etter sigende var «sykt flinke i fotball». Barna inne på mottaket forble på denne måten ved flere anledninger uvitende om interessen fra ungene i nabolaget. Til tross for at mange hadde stor tro på at mottaket i Nyhavn ville bli en suksesshistorie, blant annet på grunn av det store engasjementet i lokalmiljøet, avstedkom driften av dette mottaket en del frustrasjon og misnøye. Noe av denne frustrasjonen nådde lokalpressen, og det ble arrangert flere møter for å forsøke å få til bedre løsninger og imøtegå kritikken. Vi skal se hvordan ulike *forståelser av frivillighet* kan bidra til å forstå hvorfor noen møter og samarbeid opplevdes som vellykkede og andre ikke.

Vi definerer nok frivillighet lite grann forskjellig

I et rom inne på flyktningmottaket i Nyhavn diskuterer ansatte ved asylmottaket, representanter for lokale myndigheter, folk fra lokale idrettslag, foreninger og noen av de engasjerte naboene hvordan samhandlingen mellom de som driver mottaket og folk som er interessert i å engasjere seg eller invitere nykommere med på ulike aktiviteter, kan bli bedre. Mottaket har vært i drift i noen måneder og enkelte naboer har begynt å omtale mottaket som *festningen*. Det diskuteres praktisk tilrettelegging, bruk av bygget og folk fra nabolaget etterspør muligheter for å involvere beboerne fra mottaket i ulike aktiviteter. Representantene fra mottaket er opptatt av sikkerhet og rettferdighet og understreker at det er de som står til ansvar om det skulle oppstå ønskede situasjoner.

Mottaksleder forklarer at blant annet på grunn av barna på mottaket opprettholdes det et høyt sikkerhetsnivå for å forebygge uønskede hendelser. For dem er det også viktig at alt av goder og ressurser fordeles så likt som overhodet mulig for å sørge for at det ikke skapes misunnelse mellom beboerne på mottaket. Dette gjelder også kontakten med frivillige i regi av mottaket. På møtet mellom lokale foreninger og mottaksledelsen der spørsmålene om samarbeid med initiativtakere i nabolaget og foreninger tas opp, begynner stemninger å bli amper. Lederen for mottaket kontrer representantene for nabolaget med å si at deres initiativ ikke egentlig kan kalles frivillighet ettersom initiativene i for stor grad baserer seg på *gjensidighet*. I et intervju noen dager etterpå gjenopptar jeg tråden med lederen av mottaket og spør om ulike syn på frivillighet og om det er slik at han opplever gjensidighet som negativt.

Forsker: Representanten for [lokal forening] på det møtet – snakket om to forskjellige frivillighetskulturer, og så kontret du med å si at; fra ditt perspektiv så *var* det ikke frivillighet det de driver med.

Mottaksleder: Ja, det var kanskje litt drøyt. Det er en – det kan jo være en slags frivillighet, det òg. Men jeg tenker vel egentlig at det er mer at mennesker møter mennesker. Ikke så mye frivillighet. De går jo ikke der – jeg tenker at – kanskje de går der for å ... rett og slett bli beriket selv òg. Hvis du skjønner hva jeg mener. At de forventer å få like mye tilbake som de gir. I *frivillighet* – så ligger en forventning i at du *gir* av deg selv. Mens det som [lokal forening] ønsker – sånn som jeg, ser det – er rett og slett at mennesker bare skal få treffes. Naturlig. Og hvis de – hvis de synes; hvis de liker hverandre så kan de snakke sammen.

Forsker: Men er ikke det òg en måte å gi av seg selv?

Mottaksleder: Jo, men det er ikke en – da tenker jeg det er mye mer sånn gjensidig. [...] Ja altså vi – vi definerer nok frivillige lite grann forskjellig. For vi – ... vi på mottaket, så tenker vi frivillige inngår i et system. De her for å hjelpe flyktningene spesielt, og – ja. Der er – det ligger noen forventninger i det å være frivillig. Forventninger til faktisk litt sånn profesjonalitet [...].

Systemet rundt frivillighet på mottaket er altså prega av klassiske byråkratiske prinsipp om profesjonalitet og rettferdighet. Det blir stilt krav til at frivillige har politiattest og at man forplikter seg til å delta på minst en aktivitet på et spesielt tidspunkt i en gitt periode fremover for å sikre kontinuitet i tilbudet. På et annet informasjonsmøte for frivillige, som ble avholdt før mottaket åpnet, ble det også understreket at frivillige ikke må inngå noen form

for personlige relasjoner med nykommerne. De oppmøtte ble sterkt frarådet å bli venn med noen av asylsøkerne på Facebook eller invitere noen av dem hjem, dette for å hindre misunnelse og følelse av forskjellsbehandling mellom beboerne på mottaket. Ikke helt ulikt kravene som stilles til byråkraters håndtering av utlendingssaker oppfordres de frivillige til å la følelser og personlig involvering vike for prinsipper om rettferdighet og forutsigbarhet (Eggebø 2013). Denne tilnærmingen til frivillighet kan likne det Huntinx og Lammertyn (2003) betegner som en *kollektiv frivillighetsstil*, en tilnærming til frivillighet der individet gis mindre betydning, og frivillighetens struktur og motivasjon blir knyttet til et religiøst eller ideologisk basert kollektiv om å arbeide uegennyttig til beste for *fellesskapet*.

For engasjerte naboer, representanter for lokale organisasjoner og de nykommerne vi intervjuet, sto imidlertid ikke profesjonalitet, forutsigbarhet og rettferdighet i fokus, men snarere de personlige møtene *på like fot*. Mange av de lokale frivillige var opptatt å få til møter som i størst mulig grad emulerer normale sosiale relasjoner, slik som å spontant invitere noen hjem eller møtes på et nabolagsarrangement for en uforpliktende prat over en kopp te. En av de som har engasjement for flyktingene i byen, men ikke var en del av det omtalte nabolagsinitiativet i Nyhavn, la for eksempel spesielt vekt på kontakt mellom naboer som grunnleggende for «virkelig integrering». Hun fremhevet også at den mer uforpliktende og mindre profesjonelle frivilligheten som ble mobilisert gjennom plattformer som Refugees Welcome gjorde at flere følte at de kunne bidra i en krisesituasjon der mange opplevde stort engasjement:

Sånn politisk så kan du ... legge til rette for alle de der ... hva heter det? Sånn samlingssteder og sånn, men det er liksom – jeg føler at for at det virkelig skal være integrering så må du helt ned på ... ikke sant, at du snakker med naboene dine og inviterer – og ikke sant. De tingene der. Og [sukk] ... det er vanskelig å få til, men – jeg tenker jo at mange sånn; bare sånn som skjedde i høst, med det der «Refugees Welcome to Norway» og – og det at folk skjønner at, de kan ... gi – om det var folk som bare gav en sekk med klær, ikke sant? Så fikk de kanskje mer følelsen av ... at det går an å gjøre et eller annet og det trenger ikke å være så stort og skummelt liksom (lokal beboer, 39 år).

Fra dette perspektivet kan altså en *kollektiv frivillighetsstil* synes preget av både for stor personlig distanse og relativt høy terskel for å involvere seg. Flere av dem som engasjerer seg fremhever at det nettopp er møter som ligner på hverdagslige relasjoner, og ulike typer lavterskelengasjement, de ønsker å inngå i. Dette er i tråd med det frivillighetsforskningen betegner som en *refleksiv* motivasjonsstruktur eller frivillighetsstil (Huntinx og Lammertyn 2003). Den mindre kollektive og mer individualistiske orienteringen i den refleksive frivillighetsstilen behøver imidlertid ikke bety at denne typen frivillighet i større grad er motivert av egennytte enn andre typer frivillighet, men at opplevelsen av belønning for den frivillige innsatsen i større grad knyttes til andre former for solidaritet enn den kollektivistiske (Huntinx og Lammertyn 2003: 174).

Også flere av syrerne vi intervjuet uttrykte et sterkt ønske om å omgås nordmenn i mest mulig symmetriske relasjoner som legger opp til samhandling *på like fot*. Ali og Ahmet, som hadde fått venner og et lite nettverk etter sin tid på Tirilltoppen, understreker viktigheten av denne opplevelsen:

Ahmet: Fordi det er så hardt å være alene her. Jeg tror man virkelig trenger en norsk venn, kanskje som kan hjelpe deg med å lære norsk eller hvis du får et eller annet problem ute på gata, eller kanskje med politiet, fordi de kjenner systemet her. De kan gi deg råd om hvor du skal gå og ikke.

Ali: På den annen side, når du treffer nordmenn så forstår du kulturen bedre.

Ahmet: Relasjoner, vennskap, alt. Fordi de røde linjene er så ulike for hvert land. De røde linjene i relasjoner er helt annerledes her. Og det er så viktig. Vi visste det jo før, men når du er med i samfunnet. Det er rart, du må bli vant med det, det er så viktig å ha en norsk venn her.

Det Ahmet her omtaler som *røde linjer* er normbrudd i sosial samhandling. De to kamera-tene opplever det som nødvendig å omgå nordmenn for virkelig å forstå hva som er greit å gjøre og hvor grensene går i det norske samfunnet, som for dem er en ny kontekst. Selv om manglende kunnskap om normer kan gjøre livet i ett nytt samfunn vanskelig, viser også forskning på relasjonen mellom nykommere og majoritetsnordmenn at det ikke nødvendigvis er slik at kontakt og informasjon om sosiale koder leder til løsninger, forståelse og inkludering av nykommere (Valenta 2008). Allikevel, sosiale behov, tilgang til bolig, og fremtidige muligheter på jobbmarkedet ble særlig løftet fram som de viktigste årsakene til ønsket om vennsapsrelasjoner med fastboende. Blant dem som i liten grad hadde opplevd kontakt med lokalbefolkningen, ble manglende kontakt sammen med norskkunnskaper, spørsmålet om oppholdstillatelse og muligheten til å jobbe pekt på som de viktigste barrierene mot opplevelsen av inkludering.

KONKLUSJON

Mange tiår med psykologisk forskning har pekt på at kontakt mellom grupper fører til angstreduksjon, mindre fordommer og mer forståelse for hverandre (Pettigrew mfl. 2011). Gullstandarden innen kontakt er vennskap. Det er i slike dype personlige relasjoner folk virkelig kan forandre sine holdninger til medlemmer av en annen gruppe. Det er også denne type relasjoner de unge syrerne vi intervjuet til denne studien er aller mest interesserte i å inngå i. På mikronivå, i møte med utfordringene de ser for seg fremstilles altså vennskap og personlige relasjoner som nøkkelen til både å hindre ensomhet, til å forstå den nye kulturen bedre og til å øke egne sjanser i arbeidslivet. Forskning på kontakt viser imidlertid at selv andres positive kontakt med medlemmer av en annen gruppe kan lede til en signifikant reduksjon i angst- og fordommer knytta til utgruppen (Crisp og Turner 2009; Paolini mfl. 2004; Wright mfl. 1997). Slike funn indikerer at noen få positive relasjoner mellom ulike grupper i et lokalmiljø har potensiale til å skape ringvirkninger utover de få, men dype vennsapsrelasjonene som skapes.

Både de *fysiske* rammebetingelsene på mottakene og *måten* frivillighet utøves, påvirker beboere på mottaket og naboer eller andre som ønsker å ha kontakt med dem. I de *små fortellingene* om dagligdagse episoder knyttet til måltider eller tilgang til mottaket ligger det informasjon om hvordan materialitet og organisering spiller seg ut og konsekvensene dette har i folks liv. På denne måten kan referansene til fengselslignende assosiasjoner som både beboere og besøkene i Nyhavn viser til, forstås som en slags stedfortreder for den *store*

fortellingen om å være på flukt, den ontologiske usikkerheten ved at ens skjebne og framtidshåp ligger i norske myndigheters hender og det ytterlige tapet av kontroll som institusjonaliseringen i mottakssystemet innebærer. Analysen viser at det ligger en utfordring i at mer fleksible former for engasjement kan bli satt på sidelinjen eller direkte motarbeida når den baserer seg på en *refleksiv* form for motivasjon som ikke nødvendigvis har fokus på rettferdig fordeling av goder og oppmerksomhet. Små, men personlige engasjement gir ikke litt til alle, men mye til noen. Dette kan oppfattes som urettferdig og problematisk. Det litteraturen på feltet og denne analysen viser er imidlertid at møtene på like fot kan utgjøre en stor forskjell, faktisk så stor at de beskrives som *livsforandrende* både av noen av medlemmene av lokalbefolkningen og av flere av de unge syrerne vi intervjuet. Kunnskap om ringvirkningene av slike innflytelsesrike møter kan derfor bli viktig i arbeidet med integrering og forebygging av konflikt mellom minoritets- og majoritetsbefolkningen.¹

LITTERATUR

- Arnesen, D., K.H., Sivesind, og T. Gulbrandsen (2016) *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Bergen/Oslo
- Berg, B. (1990) Mottak et sted å være eller et sted å lære? SINTEF-IFIM, Trondheim.
- Berg, B. og N. Sveaass (red.) (2005) *Det hainnle om å leve. Tiltak for å bedre psykisk helse for beboere i asylmottak*, SINTEF-IFIM/NKVTS, Trondheim.
- Brekke, J.P. (2004) While we are waiting. uncertainty and empowerment among asylum-seekers in Sweden, ISF, Oslo.
- Biggs, M. og S. Knauss (2012). Explaining membership in the British national party: A multilevel analysis of contact and threat, *European Sociological Review*, 28(5):633–646. doi:10.1093/esr/jcr031.
- Brochmann, G. og J. Rogstad (2004) På sidelinjen? Vilkår for deltakelse i politikk og organisasjonsliv i Norge, i *Föreningsliv, makt och interation*, Regjeringen: Ds 2004:49.
- Crisp, R.J. og R.N. Turner (2009). Can imagined interactions produce positive perceptions? Reducing prejudice through simulated social contact, *American Psychologist*, 64(4):231–240. doi:10.1037/a0014718.
- Drangslund, K.K. og B.B. Fuglseth (2009) Asylmottak som nærmiljø – en studie av relasjoner mellom asylmottak og lokalsamfunn i Ytre Arna. Byøk Rapport 01/09. Bergen: Senter for Byøkologi.
- Eckstein, S. (2001) Community as gift-giving: Collectivistic roots of volunteerism, *American Journal of Sociology*, 66:829–851.
- Eggebo, H. (2013) «With a heavy heart»: Ethics, emotions and rationality in Norwegian immigration administration. *Sociology*, 47:301–317. doi: 10.1177/0038038512437895.

1. En stor takk går til alle informantene som har bidratt med sine perspektiv samt Helga Eggebø, Liv Johanne Syltevik og de anonyme fagfellene for gode innspill og konstruktiv kritikk. Takk også til Hamzeh Alsheikho og Jorunn Mjøs for vitenskapelig assistanse. Forskningsrådets VAM-program (prosjektnummer 227056) og Universitetet i Bergen (Det samfunnsvitenskapelige fakultet og Sosiologisk institutt) har finansiert studien.

- Enos, R.Y. (2015) Causal effect of intergroup contact on exclusionary attitudes, *Proceedings in the National Academy of Sciences*, 111(10):3699–3704.
- Enos, R.Y. (2016) «What the demolition of public housing teaches us about the impact of racial threat on political behavior.» *American Journal of Political Science*.
- Fladmoe, A., S. Sætrang, I. Eimhjellen, K. Steen-Johnsen og B. Enjolras (2016) *Nordmenns bidrag i flyktningsituasjonen 2015/2016*. Senter for forskning på frivillig sektor og sivilsamfunn. Rapport 2016:6.
- Harmon-Jones, E. og J.J.B. Allen (2001) The role of affect in the mere exposure effect: Evidence from physiological and individual differences approaches. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 889–898.
- Hauge, L.Å., E. Støa og K. Denizou (2017) Framing outsidedness – aspects of housing quality in decentralized reception centres for asylum seekers in Norway, *Housing. Theory and Society*, 34:1, 1–20, DOI: 10.1080/14036096.2016.1200668.
- Hinger, S., S. Philipp og A. Pott (2016) The local production of asylum. *Journal of Refugee Studies*, published online before print 2016. doi: 10.1093/jrs/few029.
- Hooghe, M. og de T. Vroome (2015). The perception of ethnic diversity and anti-immigrant sentiments: a multilevel analysis of local communities in Belgium. *Ethnic and Racial Studies*, 38(1):38–56. doi:10.1080/01419870.2013.800572
- Hustinx, L. og F. Lammertyn (2003) Collective and reflexive styles of volunteering: a sociological modernization perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 14(2):167–187.
- Kaufmann, E., og G. Harris (2015). «White flight» or positive contact? local diversity and attitudes to immigration in Britain. *Comparative Political Studies*, 48(12), 1563–1590.
- Korac, M. (2003) Integration and how we facilitate it: a comparative study of settlement experiences of refugees in Italy and the Netherlands. *Sociology* 37(1):51–68.
- Lauritsen, K. og B. Berg (1999) Mellom håp og lengsel. Å leve i asylmottak, SINTEF-IFIM, Trondheim.
- Lorentzen, H. (1989) *Staten, Røde Kors og asylmottaket*, ISF-rapport 89:2.
- Marcus, G.E. (1995) Ethnography in/of the world system: The emergence of multi-sited ethnography. *Annual review of Anthropology* 24:95–117.
- Moran-Ellis, J., V.D. Alexander, A. Cronin, M. Dickinson, J. Fielding, J. Sleney og H. Thomas (2006): Triangulation and integration: processes, claims and implications. *Qualitative Research* 6(1):45–59.
- Paolini, S., M. Hewstone, E. Cairns og A. Voci (2004). Effects of direct and indirect cross-group friendships on judgments of catholics and protestants in Northern Ireland: The mediating role of an anxiety reduction mechanism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 770–786.
- Pettigrew, T.F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65–85. doi:10.1146/annurev.psych.49.1.65.
- Pettigrew, T.F. og L.R. Tropp (2008) How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38(6):922–934. doi:10.1002/ejsp.504.
- Pettigrew, T.F., L.R. Tropp, U. Wagner og O. Christ (2011) Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations* 35(3):271–280. doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.03.001

- Phoenix, C. og A. Sparkes (2009) Beeing Fred: Big stories, small stories and the accomplishment of positive ageing identity, *Qualitative Research*. 9(2):2019–236.
- Simonovits, B. og A. Bernát (2016) *The social aspects of the 2015 migration crisis in Hungary*, TÁRKI Report, Budapest, TÁRKI Social Research Institute Inc.
- Solheim, J. (1990) *Her har du ditt liv. Asyløkmottaket som sosialt system*, Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo.
- Sætrang, S. (2016) «Ikke bare en Facebook-gruppe»: En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge, Bergen/Oslo, Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Søholt, S. og A. Holm (2010) *Desentraliserte asylmottak og bosetting*, NIBR report 2010:13. Oslo: NIBR.
- Valenta, M. (2001) *Asyløkernes opplevelser og mestring av hverdagssamhandlinger*, NTNU, Trondheim.
- Valenta, M. (2008) *Finding friends after resettlement. A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life*, PhD-avhandling, NTNU Trondheim.
- Valenta, M. og B. Berg (2010) User involvement and empowerment among asylum seekers in Norwegian reception centres, *European Journal of Social Work* 13(4):483–501.
- Weber, H. (2015) National and regional proportion of immigrants and perceived threat of immigration: A three-level analysis in Western Europe, *International Journal of Comparative Sociology*, doi: 10.1177/0020715215571950.
- Wike, R., B. Stokes og K. Simmons (2016) Europeans fear wave of refugees will mean more terrorism, fewer jobs. Sharp ideological divides across EU on views about minorities, diversity and national identity, *Pew Research Centre*, July 2016.
- Wright, S.C., A. Aaron, T. McLeughlin-Volpe og S.A. Ropp (1997) The extended contact effect: Knowledge across cross-group friendship and prejudice, *Journal of Personality and Social Psychology*, 73:73–90.
- Zajonc, R.B. (1968). Attitudinal effects of exposure. *Journal of personality and social psychology*, 9(2, Pt. 2):1–27.